

УДК 378.637.016:78.071.3

Чжау Лі,
аспірант
Міжрегіональної академії
управління персоналом

ПОНЯТТЯ «ІНТЕРПРЕТАТОРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У СУЧАСНОМУ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті на основі аналізу широкого кола музично-педагогічних досліджень дано визначення поняття «інтерпретаторська компетентність» як комплексу фахових, соціальних, психологічних та естетичних якостей творчої особистості, спрямований на досягнення багатозначного художньо-образного змісту та інтонаційного сенсу музики в процесі індивідуальної виконавської діяльності; система ціннісних орієнтацій, звичок, уподобань, сформованих в процесі професійної підготовки співака під впливом певних національних, соціокультурних, економічних, політичних, ментальних чинників, які спрямовані на відтворення художньо-естетичного змісту музики шляхом творчо-виконавської реалізації особистості.

Ключові слова: інтерпретаторська компетентність, музична педагогіка, фахова підготовка, майбутні співаки, творча особистість, виконавство, музика, навчальний процес.

В статтє на основе анализа широкого круга музыкально-педагогической литературы дано определение понятия «интерпретаторская компетентность» как комплекса профессиональных, социальных, психологических и эстетических качеств творческой личности, направленного на постижение многозначного художественно-образного содержания и интонационного смысла музыки в процессе индивидуальной исполнительской деятельности; система ценностных ориентаций, привычек, вкусов, сформированных в процессе профессиональной подготовки певца под влиянием определенных национальных, социокультурных, экономических, политических, ментальных факторов, которые направлены на воссоздание художественно-эстетического содержания музыки путем творческо-исполнительской реализации личности.

Ключевые слова: интерпретаторская компетентность, музыкальная педагогика, профессиональная подготовка, будущие певцы, творческая личность, исполнение, музыка, учебный процесс.

In article on the basis of the analysis of a wide range of musical and pedagogical literature are defined a determination of «competency in interpretation» as a complex of professional, social, psychological and aesthetic qualities of the creative person, aimed at the realization of multivalued artistic

content and intonation of the meaning of music in the process of individual performance; the system of value orientations, habits, tastes, formed in the process of professional training of the singer under the influence of certain national, social, cultural, economic, political, mental factors, which aims to recreate the artistic and aesthetic content of music by creative and performing implementation of personality.

Based on a set of authoritative scientific studies to determine the nature of the terms «competence» and «interpretation» and their definitions, we propose to consider the meaning of «competency in interpretation» as a set of professional, social, psychological and aesthetic qualities of the creative person, aiming to grasp the ambiguous artistic and imaginative intonation content and meaning of music in the performance of the individual; system of values, habits, preferences, formed in the process of preparation of the singer influenced certain national, cultural, economic, political, mental factors, which are aimed at artistic and aesthetic play music content by implementing creative and performing personality.

Key words: *competency in interpretation, musical pedagogy, professional training, future singers, creative personality, performance, music, educational process.*

Постановка проблеми. Одним із найперших завдань педагогічного дослідження на початковому етапі є систематизація та адаптація ключових понять. Сучасні українські теоретики педагогіки (А. Глузман, А. Козир, Г. Падалка, А. Ткачук та ін.) звертають увагу на потребу дотримуватися в педагогічних працях такої методологічної умови, як попереднє складання тезауруса понять і визначень, застосовуваних у дослідженні, це зумовлено багатозначністю й неадекватністю дефініцій, які використовують, вивчаючи різні аспекти освіти.

Широке поле мистецькознавської, філософської літератури щодо аналізу змісту понять «компетентність» та «інтерпретація» дозволяє представити їх багатозначними та багатоаспектними культурно-освітніми явищами, у яких інтегровано характерні особливості різних наукових галузей і дисциплін. Проте, поняття «інтерпретаторська компетентність», яка широко використовується в мистецько-педагогічній галузі, практичній діяльності педагогів-музикантів залишається без визначення.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу сучасних наукових розвідок в галузі музичної педагогіки визначити чіткі дефініції поняття «інтерпретаторська компетентність».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У середині ХХ століття інтерпретація стала ключовою проблемою у галузі музикознавства, адже пов'язана з питаннями про специфіку музичного мистецтва та природу мистецтва взагалі. Поняття інтерпретації широко розглядається у філософській, естетичній і мистецтвознавчій літературі (Є. Гуренко,

Г. Гільбурд, Н. Корихалова, А. Фарбштейн та ін.). І. Хатенцева констатує, що у 50-ті роки ХХ століття польським філософом Романом Інгарденом і французьким музикознавцем Жизель Бреде, здійснена спроба філософського осмислення концепції музичного твору та його інтерпретації [9]. У роботах вітчизняних музикознавців (О. Глузман, Н. Миропольська, О. Філатова) проблема об'єктивності-суб'єктивності інтерпретації водночас розглядається з просвітницькими, ідейними та естетичними завданнями виконавського мистецтва, а сутність поняття визначається як соціальний феномен, факт суспільної свідомості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з трактовкою Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI), поняття «компетентність» характеризується як спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. В останніх публікаціях ЮНЕСКО поняття «компетентність» трактується як поєднання знань, умінь, цінностей і ставлень, застосованих у повсякденні [3, с. 5]. Наведені офіційні визначення мають багато спільного й дозволяють виділити такі концептуальні характеристики компетентності: комплекс знань навичок і переконань; здатність ефективно й творчо діяти в соціальних та професійних ситуаціях; ключові кваліфікації та опорні знання; обсяг знань у певній сфері діяльності. Експерти країн Європейського Союзу визначають поняття компетентність як «здатність застосовувати знання й уміння», що забезпечує активне використання навчальних досягнень у нових ситуаціях (Eurydice, 2002) [3, с. 5].

Варто зазначити, що наведені тлумачення в українських офіційних документах: Законі України про вищу освіту [5], Освітньо-професійній програмі підготовки магістра, галузь знань 0202 «Мистецтво», спеціальність 8.02020401 – «Музичне мистецтво» [2] – значною мірою повторюють визначення, прийняті міжнародними організаціями. Незважаючи на несуперечливість у розумінні поняття «компетентність», ми не можемо взяти їх за основу нашого дослідження, яке присвячено професійній підготовці фахівців у галузі музичного мистецтва та освіти.

Ми погоджуємося з думкою О. Глузмана, який вважає, що термін «компетентність» ширше за поняття знання, уміння, навички та не рекомендує їх протиставляти. За висловом автора, компетентність – це сума знань, умінь, навичок [3], проте його слід тлумачити в іншому значеннєвому полі. Узагальнюючи думку автора, вважаємо, що поняття «компетентність» – це результат навчання, система ціннісних орієнтацій, звички, уподобання тощо, які формуються під час професійної підготовки й під впливом родини, друзів, роботи, політики, релігії, культури та містить етичний, мотиваційний, соціальний та поведінковий складники. Стає зрозумілим, що процес набуття компетентності залежить від таких умов: якість навчання, соціальна та культурна ситуація, в якій перебуває

студент, профіль його підготовки, особисті здібності тощо.

Н. Миропольська в процесі порівняльного аналізу понять «компетенції» та «компетентності» в контексті мистецької освіти запроваджує термін «базові компетентності» задані соціальними вимогами (нормами), необхідними для якісної продуктивної діяльності особистості в певній сфері [7, с. 245]. Автор, спираючись на думку А. Хуторського зазначає, що компетентність є «результатом освітнього процесу, сукупністю особистісних якостей учня (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), зумовлених досвідом його діяльності в певній соціально і особистісно значущій сфері» [10]. І в цьому сенсі А. Хуторської виокремлює такі види компетентностей: ціннісно-смісловий, навчально-пізнавальний, інформаційний, комунікативний, соціально-трудоий та компетентність самовдосконалення [10].

Важливою в контексті нашого дослідження є думка дослідниці О. Філатової, яка акцентує увагу на емоційній компетентності особистості як показника цілісного розвитку особистості. Автор зазначає, що її можна досягти тільки спільними зусиллями навчального закладу, позашкільної освіти та інформального навчання (засоби масової, індивідуальної інформації тощо) [8, с. 105].

Класифікацію компетентностей у галузі мистецької освіти запропонованою Л. Масол, автор виокремлює: особистісні (загальнокультурні, спеціальні); соціальні (комунікативні, соціально-практичні); функціональні (предметні, міжпредметні); метапредметні (інформаційно-пізнавальні, само-регуляції) та зауважує, що «базові компетентності змінні в різних освітніх системах, їх структура рухлива і залежить від багатьох факторів» [6]. Отже, виходячи із зазначеного вище, автор припускає, що компетентності – «це результат процесу інтеріоризації цінностей, норм, традицій, світоглядних установок, культурних смислів, що репрезентують простір нашого буття; сформовані якості, які ведуть до соціалізації особистості» [6].

Ми погоджуємо з думкою Н. Миропольської, яка на основі аналізу наукових позицій засвідчує, що базові компетентності – «це конструкти індивідуального досвіду, які включають: 1) осягнення суб'єктами навчального процесу об'єктивного смислового змісту явищ; 2) суб'єктивний процес їх усвідомлення; 3) емоційно-вольове самостійне розуміння явища як події та передбачають інваріантний (стійкий), онтогенетичний (індивідуальний) і перформативний (виконавський) ракурси компетентностей» [7, с. 246].

Ми поділяємо думку дослідниці щодо аспектів вивчення формування базових компетентностей суб'єктів навчального процесу, але вважаємо що слід окреслити та конкретизувати предметну площину, в межах якої має відбуватися процес надання та засвоєння знань, удосконалення та перевірка рівня їх сформованості, адже музична підготовка студента відповідно до навчальних планів та програм складається з практичних (фахових) і теоретичних (базових або фундаментальних) дисциплін, які складають

основу професійної підготовки майбутніх фахівців музичної справи.

Нам імponує думка Л. Мартинюк, яка характеризує сутність поняття «компетентність» у предметній площині та зазначає, що предметні компетентності викладачів залежать від дисципліни, яку вони викладають. Такі компетентності слід віднести до предметно-орієнтованих або фахових компетентностей, відповідно до профілю (спеціальності) викладача.

Фахова компетентність передбачає володіння специфічними методичними технологіями (у нашому випадку, вокальними) і цілеспрямоване їх вдосконалення під час викладання фахових дисциплін. Проте, процес вдосконалення професійного досвіду вимагає від викладача неперервного та систематичного пошуку ефективних технологічних моделей, спрямованих на підготовку висококваліфікованих фахівців певної галузі відповідно до запитів суспільства та ринку праці, що дозволить йому: аналізувати й оцінювати кращі педагогічні досягнення в певній освітній галузі; удосконалювати власний педагогічний досвід; запроваджувати новітні технології у процес підготовки фахівців; здійснювати критичний аналіз власним професійним діям та моніторинг успішності студентів; розповсюджувати власний досвід шляхом передачі знань через суб'єктів навчального процесу.

Багатоаспектність поняття «компетентність» як міжгалузевого явища унеможливорює формулювання такого визначення, яке б повною мірою відображало його сутність та багатофункціональність, тому вважаємо доцільним не вводити нові поняття та визначення, а використовувати існуючі в контексті нашого дослідження.

У широкому філософському розумінні поняття «інтерпретація» знаходиться в межах таких гносеологічних категорій, як сприйняття, відображення, пояснення та розуміння, але в контексті художньої творчості і мистецтва, воно займає особливе місце. Н. Жукова поняття «інтерпретація» розглядає з позиції естетики та характеризує як ступінь розуміння мистецького твору, особливостей його освоєння, сприймання та естетичної оцінки конкретним митцем-інтерпретатором [4]. Автор зазначає, що поняття інтерпретація містить складну внутрішню структуру: художню (музичну) та інтерпретацію реципієнта. Аналізуючи історію виконавського мистецтва, Н. Жукова виявляє його основні ознаки: «інтерпретація» і «виконавство» – це об'єкт виконавської діяльності, конкретний варіант музичного твору, створений виконавцем в акті прилюдного виступу [4]. Автор справедливо зазначає, що традиційно виконавство поділялося на об'єктивний (зв'язок з творчістю композитора) і суб'єктивний (творчість самого виконавця) аспекти. Але, на думку дослідниці, інтерпретатор – це суб'єкт свого часу, свідомість, естетичні погляди і смаки якого формуються оточуючим середовищем, і тому інтерпретація має не тільки суб'єктивний зміст, але й об'єктивний. Це призвело до уточнення розуміння інтерпретації, яку слід розглядати, за

Н. Жуковою, «не тільки як суб'єктивну сторону виконавства, але і як особливу грань, яка обумовлена співучастю інтерпретатора, і яка є безпосереднім результатом його продуктивної діяльності» [4, с. 9].

І. Хатенцева характеризує термін «художня інтерпретація» та зазначає, що він відрізняється від інших типів тим, що цілісність відображення стає цілісністю активного самовиявлення, індивідуального ставлення до явища (твору, автору) – фактом суспільного діалогу, а подібна аналогічність передбачає не тільки суб'єктивну передачу «чужого голосу», але й його перетворення в самому матеріалі мистецтва. Отже, художня інтерпретація – це розуміння мистецтва, що розкривається в різноманітних актуально-творчих художніх формах [9, с. 67].

Термін «інтерпретація» І. Хатенцева пропонує розглядати в трьох площинах: буденному, науковому і художньому. Під художньою інтерпретацією автор розуміє трактування продукту первинної художньої діяльності в творчій виконавській реалізації. Цей тип інтерпретації поєднує в собі елементи буденного і наукового типів, абстрагування і конкретизацію. Будучи вторинним творчим процесом, художню інтерпретацію неможливо розглядати без авторської творчості і посередника-інтерпретатора, наділеного комплексом художніх здібностей і майстерністю, який має певний світогляд та керується в межах особистої творчої діяльності різними художньо-виконавськими методами. Отже поняттям «інтерпретація» галузі музичного мистецтва визначають процес трактування музичного твору в контексті його виконання, розкриття ідейно-образного змісту музики виразними і технічними засобами виконавського мистецтва. Інтерпретація передбачає індивідуальний підхід до музики, що виконується, активне до неї ставлення, наявність у виконавця власних творчих ідей.

Для того щоб зрозуміти, чому даний твір написано (і названо) так, а не інакше, що хотів сказати в ньому композитор, у чому полягає його творчий задум недостатньо лише одного нотного тексту. Необхідно знати час і обставини створення твору, ознайомитись з іншими творами цього композитора, схарактеризувати особливості його стилю, світогляд, естетичні смаки та ін. Таким чином, глибока і змістовна інтерпретація навіть невеликого твору нерідко передбачає величезну підготовчу, дослідницьку роботу. Музикознавець Б. Асаф'єв справедливо висловлює думку про те, що «у кожному епоху є талановиті твори та композитори, які так і не знайшли виконавців відповідного напрямку думок, смаків і почуттів...» [1, с. 59]. Значення діяльності виконавця аж ніяк не вичерпується функцією «реанімації» музичного твору з вектора можливостей у площину дійсності, що передбачає вирішення художніх завдань, пов'язаних з інтерпретацією художньої ідеї твору.

Б. Асаф'єв здійснив аналіз процесу зростання музичного твору зі свідомістю слухачів та визначив діяльність виконавця як «провідник композитора в середу слухачів» [1, с. 296]. Особливу роль у контексті

усвідомлення значення виконавської інтерпретації відіграли праці Б. Яворського. Автор здійснив теоретичний аналіз поняття інтерпретація, результати якого покладено в теорію вітчизняного музикознавства.

На сучасному етапі розробка проблеми «інтерпретатор у пізнанні музики» пов'язана з дослідженнями образно-змістовної сфери творів, естетичної спрямованості концепції інтерпретатора В. Медушевського, В. Ражнікова, С. Сохора, І. Хатенцевої. Цікавим є аспект пізнання варіантної множинності виконавства шляхом семіотики (В. Іванов, Л. Миколаїв, К. Кочнев та ін.). Вектор індивідуальних виконавських інновацій розглядається І. Рижкіним, Н. Корихаловою.

У сучасній теорії виконавського мистецтва, центральною проблемою стає інтерпретація нотного тексту. Вона вбирає в себе цілий ряд питань, які стосуються історично сформованих форм його інтерпретації (А. Алексєєв, Л. Гінзбург, Н. Корихалова, Є. Ліберман, С. Мальцева). Сутність висновків музикантів-дослідників, незважаючи на деякі відмінності, зводиться до того, що нотна партитура є схематичним предметом, який може бути доведений до художнього результату тільки шляхом певної інтерпретації. На думку авторів виконавець «об'єктивізовує» не нотний текст, а художній зміст в індивідуалізованих формах.

Найбільш повно творчий компонент діяльності представлений в інтерпретації музичних творів, основою якої є художньо-образне мислення виконавця. Розглядаючи інтерпретацію музики в навчальному процесі, Л. Гінзбург, Г. Коган основну увагу приділяють глибокому вивченню і точному прочитанню авторського тексту. У цьому творчому процесі, що розкриває задум композитора, народжуються уявлення виконавця про інтерпретацію твору.

Висновки і перспективи. Спираючись на комплекс авторитетних наукових досліджень щодо визначення сутності термінів «компетентність» і «інтерпретація» та їх дефініцій, ми пропонуємо розглядати зміст поняття «інтерпретаторська компетентність» як комплекс фахових, соціальних, психологічних та естетичних якостей творчої особистості, спрямований на осягнення багатозначного художньо-образного змісту та інтонаційного сенсу музики в процесі індивідуальної виконавської діяльності; система ціннісних орієнтацій, звичок, уподобань, сформованих у процесі професійної підготовки співака під впливом певних національних, соціокультурних, економічних, політичних, ментальних чинників, які спрямовані на відтворення художньо-естетичного змісту музики шляхом творчо-виконавської реалізації особистості.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у визначенні критеріїв та показників формування інтерпретаторської компетентності у майбутніх співаків у процесі фахової підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах України.

СПИСОК ВИКОРСИТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс / Б. В. Асафьев. – Л. : Гос. муз. изд-во, 1971. – 379 с.
2. Галузевий стандарт вищої освіти України // Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра [галузь знань 0202 «Мистецтво, спеціальність 8.02020401]. – Київ, МОН України. 2013. – 30 с.
3. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення у життєвому успіху особистості / О. В. Глузман // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского Сер. «Проблемы педагогики средней и высшей школы» науч. журнал. – Симферополь : ТНУ имени В. И. Вернадского, 2013. – Т. 26. – № 1. – С. 3–14.
4. Жукова Н. А. Інтерпретація як компонент музичної творчості: естетичний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.08 – «Естетика» / Н. А. Жукова. – К., 2003. – 14 с.
5. Закон України № 1556–VII «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради. – 2014. – N 37–38, ст. 2004 – 87 с.
6. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Л. М. Масол. – Х : Веста, 2006. – С. 44–45.
7. Миропольська Н. Формування базових компетентностей учнів старшої школи в системі загальної інтегративної мистецької освіти (на матеріалі «Зарубіжної художньої культури»), компонент – музичне мистецтво) / Н. Миропольська // Мистецька освіта в Україні: теорія і практика / О. П. Рудницька та ін.; заг. ред. О. В. Михайличенко; ред. Г. Ю. Ніколаї. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – С. 238–257.
8. Філатова О. Емоційна компетентність – одне із завдань гуманітарної складової вищої освіти // Вища освіта України у національному і глобальному контексті / О. Філатова. – Яготин, МАУП, 2005. – С. 104–107.
9. Хатенцева И. А. Формирование художественно-образного мышления как основа интерпретации музыкального произведения у студентов в классе фортепиано : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Хатенцева Ираида Алексеевна. – М., 2009. – 186 с.
10. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование / А. В. Хуторской. – № 2. – С. 58–64.